

Kendine Ait Bir Oda

Virginia Woolf

Kendine Ait Bir Oda

Türkçesi:
Handan Saraç

Remzi Kitabevi

KENDİNE AİT BİR ODA / Virginia Woolf
Özgün adı: *A Room of One's Own*

© Remzi Kitabevi, 2014

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Ayşe Başcı
Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1621-6

BİRİNCİ BASIM: Mayıs 2014

Kitabın basımı 2000 adet basılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 10648

1

Diyebilirsiniz ki, ama biz sizden kadınlar ve kurmaca edebiyat hakkında konuşmanızı istemiştik, kendine ait bir oda ile ne ilgisi var bunun? Açıklamaya çalışayım. Benden kadınlar ve kurmaca edebiyat üzerine konuşmamı istediğinizde, bir nehrin kıyısında oturup bu sözcüklerin ne anlama geldiğini düşünmeye başladım. Bunlar yalnızca Fanny Burney hakkında birkaç yorum, Jane Austen hakkında birkaç yorum daha, Brontë kardeşlere yönelik bir övgü ve Haworth Parsonage Müzesi'nin kar altında bir eskizi, mümkünse (Nancy) Mitford hakkında birkaç nükteli söz, George Eliot'a saygılı bir dokundurma ve (Elizabeth) Gaskell'a bir gönderme anlamına gelebilir ve iş bitmiş olurdu. Oysa ikinci bakışta bu sözcükler o kadar da basit görünmüyordu. Kadınlar ve kurmaca edebiyat başlığı, belki sizin de kastetmiş olabileceğiniz gibi, kadınlar ve neye benzedikleri anlamına gelebilirdi; ya da kadınlar ve yazdıkları kurmaca eserler anlamına gelebilirdi; ya da kadınlar ve onlar hakkında yazılan kurmaca eserler anlamına gelebilirdi; ya da bunların üçünün de her nasılsa ayrılmaz biçimde birbiriyile karışmış olduğu ve sizin benden onları bu ışıktta değerlendirmemi istediğiniz anlamına gelebilirdi. Ama konuyu en il-

ginç görünen bu son şekliyle düşünmeye başladığımda, çok geçmeden onun tehlikeli bir sakıncası olduğunu gördüm. Asla bir sonuca ulaşamayacaktım. Bir konuşmacının birincil görevi olduğuna inandığım şeyi asla gerçekleştiremeyecektim; yani bir saatlik bir söylevden sonra size, defterlerinizin sayfalarına bakarak şöyle bir toparlayıp şöminenin üzerinde sonsuza dek saklayacağınız bir külçe saf gerçek sunamayacaktım. Bütün yapabileceğim, size tek bir küçük noktaya ilişkin bir fikir sunmak olacaktı: Eğer kurmaca eserler yazacaksa, bir kadının parası ve kendine ait bir odası olmalıdır; bu da, göreceğiniz gibi, kadının gerçek doğasına ve kurmaca edebiyatın gerçek doğasına ilişkin önemli sorunu çözümsüz bırakıyor. Ben bu iki soru üzerinde bir sonuca varma görevinden kaçınmış bulunuyorum; bana kalırsa kadın ve kurmaca edebiyat çözülmemiş sorunlar olarak kalmış durumda. Ancak, durumu biraz telafi etmek amacıyla, odaya ve paraya ilişkin bu görüşe nasıl ulaştığımı size göstermek için elimden geleni yapacağım. Beni böyle düşünmeye sevk eden fikirler silsilesini, sizin huzurunuzda elimden geldiği kadar eksiksiz ve özgürce geliştireceğim. Belki bu ifadenin ardında yatan fikirleri, önyargıları açıkça ortaya koyarsam, bunların gerek kadınlar gerekse edebiyat üzerinde bazı etkileri olduğunu keşfedeceksiniz. Yine de, bir konu hayli tartışılmalıysa, ki cinsiyete dair her sorun öyledir, gerçeği anlatmayı umut edemezsiniz. Yalnızca, sahip olduğunuz fikir her neyse ona nasıl ulaşmış olduğunuzu gösterebilirsiniz. Dinleyicilerinize yalnızca, konuşmacının sınırlarını, önyargılarını, kendine has tuhaflıklarını gözlerken kendi sonuçlarını çıkarma şansı verebilirsiniz. Bu noktada kurmaca edebiyat, olgulardan çok gerçekleri içerir. Bu bakımdan, bir romancının tüm özgürlük ve yetkilerini kullanarak, sizlere buraya gelmeden önceki iki günümün öyküsünü anlatmayı öneriyorum; omuzlarıma yükledi-

ğiniz konunun ağırlığı altında ezilerek, onu nasıl enine boyuna düşündüğümü ve günlük hayatımın kâh içinde kâh dışında ona nasıl kafa yorduğumu anlatmak istiyorum. Resmetmek üzere olduğum şeyin gerçekte var olmadığını söylememe gerek yok. Oxbridge^(*) bir icattan ibaret, Fernham da öyle; “Ben” ise gerçek varlığı olmayan biri için kullanılan uygun bir terim sadece. Dudaklarımdan yalanlar dökülecek ama belki onlara karışmış bir miktar gerçek de olabilir; bu gerçeği arayıp bulmak ve onun herhangi bir parçasının saklanmaya değer olup olmadığına karar vermek size kalmış. Aksi takdirde onun tümünü elbette çöpe atacak ve unutup gideceksiniz.

İşte ben (bana Mary Beton, Mary Seton, Mary Carmichael ya da ne isterseniz onu diyebilirsiniz, hiç önemi yok bunun) bir-iki hafta kadar önce güzel bir Ekim günü, bir nehrin kıyısında oturmuş, düşünceye dalmıştım. Sözünü ettiğim tasma, yani kadınlar ve kurmaca edebiyat, yani her türlü önyargı ve tutkuyu uyandıran bir konuda bir sonuca ulaşma ihtiyacı, başımı yere eğmişti. Sağımda solumda parlak sarı ve kıvılcıllar ateşin renkleriyle parıltıyor, hatta sıcaklığıyla yanmış görünüyordu. Kıyının ilerisinde söğütler, saçları omuzlarına dağılmış, sürekli bir matem içinde ağlıyordu. Nehir gökyüzünden, köprüden ve yanan ağaçtan ne seçtiyse onu yansıtıyordu ve bir üniversiteli kürek çekerek bu yansımalar arasından sandalıyla geçtikten sonra, her şey o hiç gelip geçmemiş gibi yine tümüyle birleşiyordu. Orada gece gündüz düşünceye dalıp oturabilirsiniz. Düşünce –hak ettiğinden daha vakur bir ad vermek için böyle diyelim ona– oltasını nehrin derinliklerine bırakmıştı. Dakikalar birbirini izlerken o, yansımalar ve otlar arasında bir

(*) Yazarmın iki ünlü İngiliz üniversitesi olan Oxford ve Cambridge’in adlarını birleştirerek yarattığı sözcük. (ç.n.)

o yana bir bu yana salınıyor, suyun kendisini kâh kaldırıp kâh batırmasına bırakıyordu. Nihayet, oltanın ucundaki o küçük çekişi bilirsiniz ya, oltanızın ucunda ani bir birikimle bir fikir oluşur, sonra onu dikkatlice çekip alır, özenle yere serersiniz ya? Heyhat, çimlerin üzerinde uzanmış yatan fikrim ne kadar küçük, ne kadar önemsiz görünüyordu; iyi bir balıkçının, daha çok semirip günün birinde pişirilip yenmeye degecek hale gelmesi için tekrar suya bırakacağı cinsten bir balık. Sizleri şimdi o fikirle uğraştırmayacağım ama dikkatlice bakarsanız, söyleyeceklerimin seyri içinde kendiniz bulabilirsiniz onu.

Ama ne kadar küçük de olsa, kendi türünün gizemli özelliğine sahipti o; tekrar zihnime dönünce birdenbire çok heyecanlı, çok önemli bir hal aldı ve bata çıka, oraya buraya ışık saçma saçma, öyle bir fikir dalgası ve dağdağası yarattı ki kıpırtısızca oturmama imkân kalmadı. Böylece kendimi son sürat yürüyerek bir çimenliği geçerken buldum. Derken aniden karşıma çıkan bir erkek yolumu kesti. Bir jaketatay ve smokin gömleği giymiş bu tuhaf görünümlü cismin el kol hareketlerinin beni hedef aldığını ilk önce anlamadım. Yüzünde dehşet ve öfke vardı. Mantıktan ziyade içgüdü koştı yardımıma; o, üniversitede bir İdari Görevli, ben de bir kadındım. Burası çim alındı, yol ise oradaydı. Yalnızca Öğretim Üyelerine ve Akademisyenlere izin vardı burada, benim yerim ise çakıllı yoldu. Bir anda oluşmuştu bu düşünceler. Patıkaya geri döndüğümde Görevli'nin kolları aşağı indi, yüzü her zamanki sakin ifadesine büründü ve çimde yürümek çakılda yürümekten daha kolay olsa da, sonuçta çok büyük bir zarara uğramamıştım. Bunlar hangi üniversitenin Öğretim Görevlileri veya Akademisyenleri ise, onlara yöneltebileceğim tek suçlama, ardı ardına 300 yıldır üzerinde dolaşmakta oldukları çimleri korumak için benim küçük balığımın kaçıp saklanmasına yol açmalarıydı.

Hangi fikir beni böyle cüretkârca araziye tecavüze itmişti, anımsamıyordum. Huzurun ruhu bir bulut gibi inmişti gökyüzünden, zira huzurun ruhu eğer herhangi bir yerde yaşıyorsa, orası güzel bir Ekim sabahında Oxbridge'in bahçeleri ve avluları olmalıydı. O kadim üniversite binalarının arasından yürüyüp geçerken, şimdiki zamanın pürüzleri yumuşayıp gitmiş gibi görünüyordu; beden, ses geçirmeyen mucizevi bir cam kabinin içinde gibiydi, gerçeklerle herhangi bir temastan kurtulmuş olan zihin de (çimenliğe tekrar izinsiz girmediğiniz sürece) hangi derin düşünce o anın ruhuyla uyum içindeyse onun üzerine kurulup oturmakta özgürdü. Şansa bakın ki, yaz tatilinde Oxbridge'i yeniden ziyaret etmeye dair eski bir makaleden tek tük hatırladıklarım, aklıma Charles Lamb'ı getirdi; Thackeray, Lamb'ın bir mektubunu alnına koyarak, Aziz Charles demişti. Gerçekten de tüm ölmüşler arasında (düşüncelerimi aklıma geldikleri gibi aktarıyorum size) en kafadar olanlardan biridir Lamb; Söyleyin bakalım, nasıl yazdınız denemelerinizi, diye sormak isteyebileceğiniz biridir o. Çünkü onun denemeleri, bütün kusursuzluğuyla Max Beerbohm'unkilerden bile üstün diye düşünüyordum; zira hayal gücünün o çılgın parıltısı, yazıların tam ortasında dehanın şimşek gibi çakıp çatlması, onları bir bakıma kusurlu ve eksik bırakırken, bir yandan da şiirle yıldız yıldız ışıltadır. Lamb, o zaman belki yüz yıl önce gelmişti Oxbridge'e. Orada Milton'ın şiirlerinden birinin el yazması üzerine, başlığını hatırlayamadığım bir deneme yazmıştı. Bir ihtimal *Lycidas* idi o şiir; *Lycidas*'ın tek bir kelimesinin bile olduğundan farklı olabileceğini düşünmenin kendisinde şok etkisi yarattığını yazmıştı. Milton'ı o şiirdeki sözcükleri değiştirirken düşünmek ona kutsal bir şeye saygısızlık gibi görünüyordu. Bu beni, *Lycidas*'ı elimden geldiğince anımsamaya ve Milton'ın hangi sözcüğü, hangi nedenle değiştirmiş olabilece-

ğini tahmin ederek oyalanmaya yöneltti. O zaman, Lamb'ın baktığı el yazmasının ta kendisinin yalnızca birkaç metre ötede olduğu aklıma geldi, Lamb'ın adımlarını izleyerek avluyu geçip bu hazinenin saklandığı o ünlü kütüphaneye varabilirsiniz. Dahası, bu planı uygulamaya koyarken anımsadım ki Thackeray'ın *Esmond*'unun el yazması da bu kütüphanede korunmaktaydı. Eleştirmenler Thackeray'ın en mükemmel romanının *Esmond* olduğunu sık sık söylerler. Ancak, anımsadığım kadarıyla on sekizinci yüzyılı taklit eden üslubun yapmacıklığı güçleştirir okumanızı; ama belki de on sekizinci yüzyıl üslubu Thackeray'e doğal geliyordu, bu gerçeği de el yazısı müsveddeye bakarak ve yapılan değişikliklerde öncelikle üslubun mu yoksa anlamın mı gözetilmiş olduğunu görerek kanıtlayabilirdiniz. Ama o zaman da, üslubun ne olduğuna, anlamın ne olduğuna karar vermeniz gerekirdi ve bu soru –ama bu noktada kütüphaneye açılan kapıya gelmiştim. Onu açmış olmalıyım, çünkü tam o anda, yolumu beyaz kanatlar yerine siyah bir cüppenin çırpınışıyla kapatan bir koruyucu melek gibi, küçümseyen tavrı ve gümüşü saçlarıyla nazik bir beyefendi çıktı önüme; elini sallayarak beni uzaklaştırırken alçak bir sesle de hanımların ne yazık ki ancak Üniversite'nin bir Öğretim Üyesi eşliğinde ya da bir tavsiye mektubu ile gelmeleri halinde kütüphaneye girebileceklerini söylüyordu.

Ünlü bir kütüphanenin bir kadın tarafından lanetlenmiş olması, ünlü bir kütüphanenin hiç mi hiç umurunda olmayan bir konudur. Saygıdeğer ve soğukkanlı, tüm hazineleri bağrında güvenle kilit altına alınmış, kendinden hoşnut bir uyukudadır o, bana kalırsa da sonsuza dek böyle uyuyacaktır. Bir daha asla o yankıları uyandırmayacağım, bir daha asla o konukseverliği istemeyeceğim, diye ant içtim öfkeyle merdivenlerden inerken. Yemeğe hâlâ bir saat vardı, ne yapabiliyordum?

Çayırda yürüsem? Nehrin kenarında otursam? Kuşkusuz hoş bir sonbahar sabahıydı; yapraklar kızıl çırpınışlarla düşüyordu yere; ikisinden birini yapmak hiç de zor değildi. Ama kulağıma müzik sesi geliyordu. Bir ayın ya da kutlama olmaydı. Küçük kilisenin kapısından geçerken orgdan görkemli bir yakınma yükseldi. Hıristiyanlığın kederi bile o asude havada kederin kendisi olmaktan çok anımsanışı gibi bir etki bırakıyordu; kadim orgun inlemeleri bile huzurla sarmalanmış gibiydi. Hakkım olsaydı da içeri girme isteğim yoktu, hem bu defa da zangoç durdurabilirdi beni, belki vaftiz belgemi ya da Dekan'dan bir tavsiye mektubu talep edebilirdi. Ama bu görkemli yapıların dışı da çoğu kez içi kadar güzeldir. Üstelik cemaatin toplanmasını, içeri girip tekrar çıkmasını, küçük kilisenin kapısında bir kovan ağzındaki arılar gibi kaynaşmalarını seyretmek yeterince eğlenceliydi. Birçoğu kepli ve cüppeliydi; bazılarının omuzlarında kürk saçaklar vardı; kimileri tekerlekli sandalyedeydi; kimileri de orta yaşlı geçmemiş olmalarına rağmen öyle tuhaf bir şekillerde kırışık buruşmuşlardı ki bir akvaryumun kumlarında çabalayarak güçbela ilerleyen o devasa yengeçleri ve tatlısu istakozlarını anımsatıyorlardı. Duvara yaslanıp baktığımda üniversite gerçekten de, Strand'in kaldırımına hayatta kalma savaşı vermeye bırakılsalar çok geçmeden nesilleri tükenecek nadir türlerin muhafaza edildiği bir sığınak gibi görünüyordu. Yaşlı dekanlara ve öğretim görevlilerine dair eski söylentiler geliyordu aklıma, ama ben ıslık çalacak cesareti toplayana kadar –yaşlı Profesörün bir ıslık sesiyle derhal doludizgin koşmaya başladığı söylenirdi– saygıdeğer cemaat içeri girmişti bile. Geriye küçük kilisenin dışı kalmıştı. Bildiğiniz gibi yüksek kubbeleri ve kuleleri, daima seyir halinde olan ama hiçbir yere varmayan, geceleri ışıkları yandığında tepelerin ötesinde kilometrelerce uzaktan seçilebilen bir yel-

kenli gemi gibi görünür. Bir zamanlar büyük olasılıkla, pürüzsüz çimleri, heybetli binalarıyla bu avlunun ve bu küçük kilisenin kendisi de, otların dalgalandığı, domuzların burunlarıyla eşelediği bir bataklıktı. Düşündüm ki, yük arabalarına koşmuş atlar ve öküzler, taşları uzak ülkelerden taşıyıp getirmiş olmalıydı, sonra da muazzam bir emekle, şimdi gölgesinde durduğum gri taş bloklar sırayla dengelenerek üst üste yerleştirilmiş, ardından boyacılar pencerelerin camlarını getirmiş, duvarcılar asırlarca şu çatının üstünde sıvacı macunu ve çimento, kürek ve mala ile uğraşıp durmuştu. Her cumartesi birisi, onların zamanla yıpranmış avuçlarına, meşin bir keseden altın ve gümüş sikkeler boşaltmış olmalıydı, çünkü muhtemelen onların da kendilerine ait bir akşamlık bira ve eğlenceleri vardı. Düşündüm ki, gerek taşların gelmesinin, gerekse duvarcılarının tesviye, su yolu açma, çukur kazma, kanalizasyon çalışmalarının sürdürülebilmesi için bu avluya bitmez tükenmez bir altın ve gümüş akışı olmalıydı. Ama o çağ inanç çağıydı ve bu taşları derin bir temele oturtmak için para cömertçe akıtılıyordu, taşlar yükseldiğinde ise kralların, kraliçelerin ve büyük asilzadelerin hazinelerinden daha da çok para akmıştı ki burada ilahiler söylenebilsin ve bilginler yetiştirilsin. Topraklar bağışlanıyor, yüzde onluk vergiler ödeniyordu kiliseye. İnanç çağı sona erip akıl çağına girildiğinde de altın ve gümüş akışı devam etmişti; üniversite vakıfları kuruluyor, okutmanlık bağışları yapılıyordu; ancak bu defa altın ve gümüş kralın hazinesinden değil, tüccarların ve imalatçıların kasalarından, örneğin, sanayiden bir servet kazanmış ve vasiyetlerinde bunun cömertçe bir bölümünü, zanaatlerini öğrendikleri üniversitelere daha çok kürsü, daha çok okutmanlık başlığı, daha çok burs sağlamak için geri veren insanların cüzdanlarından akıyordu. Bunun sonucuydu kütüphaneler, laboratuvarlar ve rasathane-

ler; bunun sonucuydu yüzyıllarca önce otların dalgalandığı ve domuzların burunlarıyla eşelediği yerde şimdi cam raflar üzerinde duran pahalı ve hassas aletlerin oluşturduğu mükemmel donanımlar. Ben avlunun çevresinde dolaşırken, o altın ve gümüş temel kuşkusuz yeterince derin görünüyordu; zemin yabani otların üstünü sağlamca örtmüştü. Başlarının tepesinde tepsiler taşıyan adamlar bir merdivenden ötekine vızır vızır gidip geliyordu. Pencerelemin çiçekliklerinde şatafatlı çiçekler açıyordu. İçerideki odalardan gramfonun melodileri taşıyordu. Düşünmemek olanaksızdı, ama o düşünce her ne idiyse yarıda kesildi. Saat çalmıştı. Öğle yemeği davetinin verildiği yeri bulma zamanıydı.

Ne tuhaftır ki romancılar öğle yemeği davetlerinin, söylenen çok esprili bir söz ya da yapılan çok bilgece bir şey nedeniyle her zaman anılmaya değer olduğuna bir şekilde inandırmaları bizi. Ama yenilen şeylere dair bir çift söz söylediklerine az rastlanır. Çorba, somon ve yavru ördeklerden söz etmemek bir romancı geleneğidir, sanki çorba, somon ve yavru ördeklerin hiç önemi yokmuş, sanki hiç kimse bir puro ya da bir kadeh şarap içmezmiş gibi. Oysa burada, o geleneğe meydan okumaya cüret ederek size bu davette yemeğin derin bir çanağa gömülmüş dilbalığıyla başladığını söyleyeceğim; üniversitenin aşçısı bunun üzerine bir alageyiğin böğründeki benekler gibi yer yer kahverengi beneklerle dağlanmış olması dışında en beyazından bir krema örtüsü yaymıştı. Ardından keklikler geldi, ama bu size bir tabağın üzerinde konmuş birkaç kel, kahverengi kuşu çağrıştırıyorsa, yanılıyorsunuz. Çeşit çeşit keklikler, kendilerine eşlik eden sosları ve salatalarıyla, acısı tatlısı her biri kendi sırasında; madeni para inceliğinde ama o kadar sert olmayan patatesleriyle, gül goncaları gibi katmerli ama daha dolgun ve lezzetli brüksel lahanalarıyla geldiler. Fırında

kızarmış kekkik ve beraberindekilerin işi biter bitmez, o sessiz servis görevlisi, belki daha ılımlı bir görünüm altında İdari Görevli'nin ta kendisi, önümüze çevresini saran peçetelerin dalgaları arasından yükselen bir tatlı koydu. Bunu puding diye adlandırıp pirinç ve tapyokayla ilişkilendirmek hakaret olurdu. Bu arada şarap kadehleri kâh sararıp kâh kızarmış, bir dolup bir boşalmıştı. Böylece, yavaş yavaş, omurgamızın tam ortasında ruhun makamı olan o yerde, deha denilen ve dudaklarımızda hızla yanıp sönen o küçük parlak elektrik ışığı değil de, akılcı iletişimin yoğun sarı alevi olan daha derin ve incelikli, kısık yeraltı ışığı yanmıştı. Aceleye gerek yok. Parıldamaya gerek yok. Kendinden başka biri olmana gerek yok. Hepimiz cennete gidiyoruz ve Vandyck da gruba dahil; bir başka deyişle, iyi bir sigara yakıp pencere kenarındaki minderlere gömülünce hayat ne güzel geliyordu insana, ödülleri ne tatlı, bu garaz ya da şu yakınma ne önemsiz, dostluk ve kafa dengi bir çevre ne denli değerli...

Eğer şans eseri elimin altında bir kül tablası olsaydı, eğer o olmadığı için külü pencereden silkelemeseydim, eğer her şey olduğundan biraz farklı olsaydı, sanırım kuyruksuz bir kedi görmeyecektim. Yumuşak patilerinin üzerinde avludan geçen kuyruğu kesik kedinin beklenmedik görüntüsü, bilinçaltı zekânın yarattığı bir tesadüfle, duygusal ışığı benim için değiştirdi. Sanki birisi bir gölge düşürmüştü. Belki o mükemmel şarap, desteğini çekiyordu. O Man kedisinin sanki o da evreni sorguluyormuş gibi çimlerin ortasında duralayışımı izlerken kesinlikle bir şey eksik, bir şey farklı gibi geldi bana. Ama eksik olan, farklı olan neydi diye sordum kendi kendime, konuşmaları dinlerken. O soruyu yanıtlayabilmek için de kendimi o odanın dışında, geçmiş zamanda, aslında savaş öncesinde hayal etmem ve buradan çok da uzak olmayan salonlarda yapı-

lan farklı bir öğle yemeği davetini gözümde canlandırmam gerekiyordu. Her şey farklıydı. Bu sırada buradaki konuklar arasında sohbet devam ediyordu; çok konuk vardı, gençler, kimi kadın kimi erkekti; sohbet akarcasına sürüyordu. Ve o sürerken ben onun arka planına diğer sohbeti yerleştirdim ve ikisine eşleştirdiğimde birinin diğerinin soyundan geldiğine, onun meşru mirasçısı olduğuna dair hiç kuşku kalmadı. Hiçbir şey değişmemişti, hiçbir şey farklı değildi, bir tek şey hariç -burada kulak kesilip yalnızca söylenmekte olanı değil, aynı zamanda onun gerisindeki mırıltıyı ya da akıntıyı da dinledim. Evet, oydu işte, değişiklik oradaydı. Savaş öncesinde buna benzer bir yemekli toplantıda insanlar tıpatıp aynı şeyleri söylerlerdi ama farklı gibi gelirdi insana, çünkü o günlerde onlara açık seçik olmayan ama ahenkli, heyecanlı, sözcüklerin kendi değerini değiştiren bir mırıltı eşlik ederdi. Bu mırıltıyı sözcüklere yerleştirebilir misiniz? Belki şairlerin yardımıyla yapabirdiniz bunu. Yanımda bir kitap duruyordu, onu açtığımda sayfaları gelişigüzel çevirip Tennyson'a geldim. Şöyle diyordu Tennyson:

*Bir gözyaşı damlamış en güzelinden
Kapıdaki çarkıfelek çiçeğinden.
O geliyor, güvercinim, sevgilim;
O geliyor ah, hayatım, kaderim;
Kızıl gül feryat eder, 'Yakında, yakında o';
Beyaz gül ise ağlar usulca, 'Geç kaldı o';
Hezaren dinler, 'Duyuyorum, duyuyorum';
Ve zambak fısıldar, 'Ben bekliyorum.'*

Savaştan önceki yemekli toplantılarda erkeklerin mırıldandığı bu muydu? Ya kadınlar?

Şakıyan bir kuş gibi kalbim
Su verilmiş bir fidanda yuvalanan;
Bir elma ağacı gibi kalbim
Dalları silme meyveyle yaylanan;
Alkımdan bir denizkabağı gibi kalbim
Asude bir denizin sularında;
Hepsinden sevinçli kalbim
Çünkü geldi aşkım bana.

Savaştan önceki yemekli toplantılarda kadınların mırıldandığı bu muydu?

Savaştan önceki yemekli toplantılarda insanların duyulur duyulmaz bir sesle bile olsa böyle şeyler mırıldandığını düşünmekte öyle komik bir şey vardı ki kahkahayı bastım ve kahkahamı, çimlerin ortasında o kuyruksuz haliyle gerçekten de biraz gülünç duran zavallı Man kedisini göstererek açıklamak zorunda kaldım. Sahiden öyle mi doğmuştu yoksa kuyruğunu bir kazada mı kaybetmişti? Bazısının Man Adası'nda yaşadığı söylense de, kuyruksuz kedi sanıldığından da nadirdir. Tuhaf bir hayvandır, güzel olmaktan çok yabansı bir çekiciliği vardır. Ne tuhaf, bir kuyruk nasıl da bir fark yaratıyor – yemekli bir toplantı dağılır ve insanlar paltolarını, şapkalarını bulup giderken ne tür şeyler söylenir bilirsiniz.

Bu toplantı, davet sahibinin konukseverliği sayesinde öğle sonrasına kadar uzamıştı. O güzel Ekim gününün rengi soluyor, yürüdüğüm caddedeki ağaçların yaprakları dökülüyordu. Ardımda kapılar nazik bir kesinlikle peş peşe kapanıyor gibiydi. Sayısız idari görevli sayısız anahtarını iyice yağlanmış kilitlere sokuyor, hazine dairesi bir gece daha güvence altına alınıyordu. Ağaçlı caddeden sonra çıktığımız yol –adını unutmuşum– eğer sağa dönerseniz sizi Fernham'a götürür. Ama da-

ha epey zaman vardı. Akşam yemeği yedi buçuktan önce başlamazdı. Zaten böyle bir öğle yemeğinden sonra neredeyse akşam yemeği yemeden de idare edebilirdiniz. Ne tuhaf, bir şiir parçacığı nasıl da zihni kamçılıyor ve yol boyunca adımlarını zı kendi temposuna uyduruyor. O sözler...

*Bir gözyaşı damlamış en güzelinden
Kapıdaki çarkıfelek çiçeğinden
O geliyor, güvercinim, sevgilim...*

kanımda bir şarkı gibi yineleniyordu, ben hızlı adımlarla Headingley'e doğru yürürken. Sonra, suların nehir bendine çarpıp çalkalandığı yerde, şarkı söyler gibi öteki vezne geçtim:

*Şakıyan bir kuş gibi kalbim
Su - bir fidanda yuvalanan;
Bir elma ağacı gibi kalbim...*

Ne şairlerdi, diye haykırdım, alacakaranlıkta yaparsınız ya öyle, ne şairlerdi onlar!

Sanırım kendi çağımız için bir tür kıskançlıkla, bu karşılaştırmalar aptalca ve gülünç de olsa merak ediyordum, bugün yaşayan ve Tennyson ile Christina Rossetti'nin o dönemde olduğu kadar büyük olan iki şair sayabilir miydik dürüstçe? Açıkçası onları kıyaslamak imkânsız diye düşündüm, o köpüren sulara bakarak. O şiirin insanı böyle bir coşkuya, böyle bir mest oluşa götürecektense kadar heyecanlandırmasının asıl nedeni, bir zamanlar (belki savaştan önceki yemekli toplantılarda) yaşamış olduğu bir duyguyu anımsatmasıdır, öyle ki insan o duyguyu gözden geçirmeye ya da şimdi yaşadığı bir başka duyguyla kıyaslamaya zahmet etmeden, kolayca, içtenlikle

